

- 3) розв'язання соціально-педагогічних ситуацій, що виникають спільними зусиллями;
- 4) активне формування позитивної поведінки;
- 5) функціонування навчального закладу на пізнавальному та нормативному рівнях [2, с.76].

До умов навчально-виховного середовища, які впливають на соціальний розвиток підлітків ми відносимо такі:

- забезпечення індивідуалізації на рівні соціальних потреб;
- забезпечення життєдіяльності особистості відповідно до побутових потреб;
- допомога підліткам оволодівати досвідом старших поколінь [1, с.48].

На наш погляд, на ефективність соціалізації учнів впливають такі педагогічні умови:

1) урахування вікових особливостей дітей підліткового віку, формування соціальної компетенції у дітей підліткового віку, сприяння збагаченню соціальних уявлень, соціально комунікативних умінь через застосування системи літературно-творчих завдань;

2) урахування особливостей ЗОШ, забезпечення розвивального середовища для особистісного зростання дитини підліткового віку в суспільних стосунках з однолітками та дорослими;

3) використання форм і методів соціально-педагогічної роботи в умовах ЗОШ, організація спільної продуктивної діяльності у формі творчих проєктів для набуття підлітками соціально-художнього досвіду.

Отже, з огляду на специфіку соціально – педагогічних умов соціальної культури підлітків в умовах ЗОШ ми маємо стверджувати, що вона є агентом соціалізації особистості дитини.

Література

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Безпалько. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 208 с.
2. Зверева І. Д. Соціальний супровід сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах : метод. посіб. / І. Д. Зверева та ін. – К. : Держсоцслужба, 2006. – 104 с.
3. Капська А.Й. Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012.-232с.
4. Савченко С. В. Суб'єктність личности в контексте социально-педагогического подхода / С. В. Савченко // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2005. – № 3. – С. 45- 52.

УДК 372.4

Январі Вероніка Михайлівна, магістр спеціальності «Початкова освіта», Мукачівський державний університет
Науковий керівник - канд. пед. наук, доцент Швардак М. В.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ РОЛЬОВОЇ ГРИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Проблема використання рольової гри залишається актуальною, оскільки ігрові форми роботи на уроках залучають всі рівні засвоєння знань та формування мовленнєвих навичок і вмінь – від репродукції до самостійної творчої діяльності. Саме в рольовій грі в учнів розвивається уява, довільна увага і пам'ять, навички роботи в групі, акторські здібності, комунікативні вміння, моральні якості особистості та формується інтерес до навчання. Розігрування ситуації за ролями («рольова гра», «програвання сценки», «драматизація»), рольова гра (інсценування) – складна системна інтерактивна технологія (техніка, метод), у процесі застосування якої відбувається рольове ведення заняття, тобто розподіл певного набору ролей, які регламентують діяльність і поведінку суб'єктів навчання.

Мета рольової гри — визначити власне ставлення до конкретної життєвої ситуації, набути досвіду поведінки в подібній ситуації шляхом «гри», виконання «ролі», яка є близькою до реальної життєвої ситуації. Рольова гра використовується для отримання конкретних навичок, наприклад, безпечної поведінки у певній ситуації.

Рольова гра представляє елементарний комунікативний акт (покупка, вітання, знайомство) і складний комунікативний акт, що складається із серії елементарних актів (вибір маршруту подорожі у бюро подорожей, у залізничній касі) [3, с.43].

Найбільш розповсюджені форми рольових ігор: презентація, інтерв'ю, заочна подорож, прес-конференція, круглий стіл, телеміст, екскурсія, казка, репортаж, клуб за інтересами.

Під час організації рольової гри важливо знати класифікацію ролей. Згідно із І.Л.Бімом, В.А. Бухбіндером та Г.А.Китайгородською ролі класифікуються на:

- *статусні ролі*, що не мають особистісних характеристик і діють в стандартних ситуаціях повсякденного життя (наприклад, професійна роль);

- *позиційні ролі* кодовані правилами, що визначають позицію в суспільстві, зокрема, сімейний стан, стать, вік, якості особистості. Наприклад: “На вулиці холодно, йде сніг, а третьокласниця Ганна збирається йти гуляти без теплого шарфа і рукавичок. Члени родини (дідусь, старший брат і батьки) намагаються переконати дівчинку одягтися тепліше”;

- *ситуативні ролі* представлені у вигляді фіксованих стандартів поведінки і діяльності, для програвання яких досить бути короткочасним учасником ситуації спілкування: роль гостя, туриста, пішохода.

У методичній літературі виділяють такі види рольової гри: імітаційні, творчі, ігри-змагання. В залежності від складності мовленнєвого завдання, що пропонується для виконання рольової гри та її тривалості розрізняють такі рольові ігри:

- керовані/контрольовані (controlled role-play) - у таких рольових іграх учасники використовують готові запропоновані репліки;

- напівкеровані/контрольовані (semi-controlled role-play) – учні отримують опис сюжету рольової гри і своїх ролей;

- вільні/некеровані (free role-play) – учням пропонується лише тема рольової гри і розподіл ролей;

- епізодичні (small-scale role-play) – розігрується лише окремий епізод рольової гри [2, с. 13].

У структуру рольової гри як діяльності органічно входить з'ясування мети, планування, реалізація мети, а також аналіз результатів, у яких особистість реалізує себе як суб'єкт. Рольові ігри будуються на принципах колективної роботи школярів, практичної корисності, елементами змагання, задоволення потреби в самоствердженні, самореалізації, максимальної зайнятості кожного учня та необмеженої перспективи творчої діяльності у межах кожної рольової гри [1, с. 19].

У структуру гри як процесу входять:

- ролі, узяті на себе учасниками;

- ігрові дії як засіб реалізації цих ролей;

- ігрове вживання предметів, тобто заміщення реальних речей ігровими, умовними;

- реальні відносини між учасниками;

- сюжет (зміст) - область дійсності, умовно відтворена в грі [3, с.17].

Значення рольової гри неможливо вичерпати й оцінити розважальними можливостями. У тім і складається її феномен, що, будучи розвагою, відпочинком, вона здатна перерости в навчання, у творчість, у модель людських відносин і проявів у праці.

Науковці виділяють п'ять категорій ролей, притаманних рольовій грі:

- 1) вроджені, тобто ті, що визначають стать і вік учасника рольової гри;

- 2) надані (приписані), тобто національність або належність до тієї чи іншої соціальної групи;

- 3) набуті, тобто такі, що конкретизують професію;

- 4) дійові (дієві), тобто такі, що пропонують коло дій у певній заданій ситуації (наприклад, візит на пошту, замовлення туру в туристичному бюро, купівля квитків у касі);

- 5) функціональні, тобто такі, що визначають функції спілкування (наприклад, пропозиція надання допомоги, висловлювання співчуття, радості, привітання) [2, с. 12].

При розподілі ролей тому чи іншому учневі можна йти двома шляхами:

1) слідування за індивідуальністю учня, тобто треба давати учневі роль, відповідну його можливостям;

2) наділення учня роллю всупереч його індивідуальним здібностям, йому буде значно складно справлятися з цією роллю, але й ефект від його рольової поведінки буде значно вище, ніж у першому випадку [2, с. 13].

Рольова гра потребує ретельної підготовки. Початкові вправи мають бути простими з наступним ускладненням. Наприклад, можна почати з читання текстів «з ролями», формулювання коротких висловлювань або відповідей від імені історичної особи, природного явища, конкретного предмета, тварини.

Методичні вказівки до реалізації рольової гри в початковій школі:

1. Сплануйте попередньо роботу та підготуйтеся:

- сформулюйте проблему, яку буде ілюструвати рольова гра;
- спільно з учнями визначте кількісний склад учасників рольової гри і спостерігачів, а також подумайте, як доцільніше працювати над грою: усім класом чи одночасно кількома малими групами;
- надайте учням достатньо інформації, щоб вони могли переконливо виконувати свої ролі і, одночасно, вчитися.

2. Продумайте, як буде проходити рольова гра. Сценарій можна скласти у вигляді:

- розповіді, під час якої ведучий розкриває суть справи, а решта учнів озвучують її, розкриваючи зміст через ролі «своїх» персонажів;
- інсценізації, під час якої герої діють частково спонтанно, без підготовлених діалогів, але відтворюють основну ідею інсценізації.

3. Підготовка й тренування учнів:

- дайте учням час на обдумування ситуацій своїх ролей;
- забезпечте активну участь всього класу в проведенні вправи;
- не забувайте про ретельне обговорення й міркування учнів з приводу вправи, які треба обов'язково вислухати наприкінці.

4. Не чекайте відшліфованої гри із самого початку. Дайте учням можливість провести рольову гру й імітувати історичні й сучасні ситуації. Змінюйте види діяльності.

5. Такі вправи повинні проводитися в обстановці довіри, щоб учні не почувалися ніяково. Учні повинні розуміти, що реагувати можна по-різному. Практика допоможе учням почувати себе впевненіше при проведенні таких вправ.

6. Після закінчення вправи проводиться ретельний і поглиблений аналіз учасниками та «спостерігачами» набутого досвіду, їхніх думок та почуттів.

7. Подумайте про вихід дітей з ролей. Для цього проводиться детальне обговорення ситуації. Важливо, щоб кожен учасник відповів на запитання:

- Як ви себе почували в тій чи іншій ролі?
- Що подобалось під час гри, а що – ні?
- Чи бували ви самі в подібній ситуації?
- Чи була вирішена проблема? Чому? Як вона була вирішена?
- Яку іншу лінію поведінки можна було б вибрати?
- Чи доводилося вам потрапляти в подібну ситуацію?
- Яким чином цей досвід може вилити на ваше подальше життя [4, с. 143].

Дуже важливим є розподіл рольової гри за часом. На пояснення умов припадає приблизно 10-15%, на роботу в малих групах –15-25%, на презентацію й обговорення – 40-50%, на підсумки — до 15%.

Отже, рольову гру можна визначити як ситуативно-керовану форму організації навчальної діяльності учнів, що спрямована на відтворення та засвоєння суспільного досвіду, у якому складається й удосконалюється поведінка людини. Рольова гра передбачає розподіл ролей між учнями та розігрування ситуації згідно із заданою темою і ролями учнів. Обов'язковим елементом рольової гри є розв'язання проблемної ситуації. Необхідність

ретельного обдумування ситуації розвиває логічне мислення учнів, вміння наводити аргументи і контраргументи, переконувати співрозмовника. Рольова гра формує, розвиває та удосконалює мовленнєві вміння і навички в умовних ситуаціях, які максимально наближені до обставин реального спілкування.

Таким чином, розігрування конкретної життєвої ситуації за ролями допоможе учням виробити власне ставлення до неї, набути досвіду, гра сприяє розвитку уяви і навичок критичного мислення, вміння знаходити й розглядати альтернативні можливості дій, співчувати іншим.

Література

1. Бойко І.І. Методика проведення рольової гри як засобу активізації пізнавальної діяльності учнів на уроці: практичний poradnik / І.І. Бойко, Ю.С. Толочкін. – Житомир : ЖОШПО, 2009. – 60 с.
2. Дубич К. Місце рольової гри в навчально-виховному процесі / К.Дубич // Нова педагогічна думка. — 2003. – № 1–2. – С. 12–13.
3. Коваль Л.В. Сучасні навчальні технології в початковій школі: Навчально методичний посібник / Л.В. Коваль – К. : Видавництво «Початкова школа», 2006. – 226 с.
4. Федорчук Е.І. Сучасні педагогічні технології : Навч.-метод. посіб. / Е.І. Федорчук. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2006. – 212 с.

УДК 372.881

Ярошук Олена Іванівна, магістр спеціальності
«Початкова освіта», Мукачівський державний університет
Наковий керівник - канд. пед. наук, доцент Швардак М. В.

ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Досягнення творчого рівня розвитку особистості можна вважати найвищим результатом будь-якої педагогічної технології. Але існують технології, в яких розвиток творчих здібностей є пріоритетною метою. Серед них чільне місце посідає теорія розв'язання винахідницьких завдань (ТРВЗ), яка ефективно сприяє розвитку технічної творчості загалом і творчої особливості зокрема. Система навчання ТРВЗ охоплює всі вікові категорії, починаючи з дитячого садка. Дитина, що володіє методами ТРВЗ, намагається розв'язати проблему, яка постала перед нею, без використання сили. ТРВЗ – це методологія пошуку нових рішень, вона дає стабільні позитивні результати, що не впливають на психіку дитини негативно. Створена вона в 1946р. російським ученим дослідником, письменником-фантастом Генріхом Альтшуллером.

Технологію Альтшуллера протягом тривалого часу з успіхом використовували у роботі з дітьми на станціях юних техніків, де і з'явилася її друга частина творча педагогіка, а загалом і новий розділ ТРВЗ – теорія розвитку творчої особистості.

Нині ТРВЗ успішно розвивається в навчальних закладах Києва, Полтави, Харкова, Рівного та інших міст України. Як точна наука, теорія розв'язання винахідницьких завдань (ТРВЗ) має свою галузь дослідження і відповідний інструментарій. Виявлено, що у багатьох дослідженнях процесу творчості висловлюються різні думки щодо ролі й місця інтуїції. Одні вчені намагаються підкреслити чи навіть абсолютизувати її провідну роль, інші – заперечують вплив інтуїції, зосереджуючись на логічних елементах творчого процесу.

Результати психолого-педагогічних досліджень свідчать, що коли дитині 3-6 років, її творча уява, фантазія сягають найвищого розвитку. Та якщо три-чотирирічний малюк мислить нестандартно, часом навіть інтуїтивно, то згодом ця здатність зникає оскільки дітей вчать сприймати вже готове, всіма доведене. На жаль, навіть молодші школярі настільки пригноблені стереотипами мислення, що їх уже неможливо навчити грамотно, творчо мислити. Саме для того, щоб творче мислення не зникло, а навпаки, розвивалося слід широко використовувати на уроках і у позаурочний час технологію розвитку творчої особистості.

Здійснивши аналіз психолого-педагогічної літератури, ми прийшли до висновку, що використання методики ТРВЗ дозволяє розвинути:

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>